

Nödvändiga arbetsmarknadsreformer - funktionsrättsrörelsens 73-punktsprogram

Överlämnat till arbetsmarknadsminister

Eva Nordmark den 16 juni 2021

Innehåll

Inledning	3
Akuta åtgärder.....	6
Ny inriktning för arbetsmarknadspolitiken	8
Funktionsrättskonventionens artikel 27 förpliktigar	10
Universell utformning för hållbar utveckling	16
Kunskap är avgörande för politiska beslut	18
Vikten av intersektionella perspektiv.....	20
Dagens arbetsmarknadspolitiska stöd	24
Civilsamhällets arbetsmarknadspolitiska roll	26

Inledning

Arbetsmarknadspolitiken för personer med funktionsnedsättning är kraftigt eftersatt. Sedan 1980, när lönebidraget infördes och Samhall grundades, har inga reformer som har haft någon större betydelse genomförts. Olika regeringar, oavsett färg, har i bästa fall höjt anslagen i statsbudgeten men med anmärkningsvärt begränsat utfall i verkligheten. För snart tio år sedan avslutades FunkA-utredningen¹ men sysselsättningsgraden för personer med funktionsnedsättningar är fortfarande betydligt lägre än för övriga befolkningen.

Konjunkturläget påverkar inte nämnvärt. Även i tider då arbetsmarknaden varit historiskt stark, märks det knappt i att fler personer med funktionsnedsättning kommit i jobb. Trots att Sverige antagit konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, råder det stora skillnader i levnadsvillkor för många med funktionsnedsättning i jämförelse med övrig befolkning.² Risken för fattigdom för den som lever med funktionsnedsättning har under en tioårsperiod ökat snabbast i Sverige jämfört med övriga Europa.³ Möjligheterna till egen försörjning genom arbete är en grundläggande förutsättning för självförsörjning och oberoende.

Följderna av Corona-pandemin försvårar för allt fler av våra medlemmar som riskerar hamna allt längre bak i kön. Oron är stor inför den omfattande reformeringen av arbetsförmedlingen då planerna som har presenterats hittills inte tar höjd för de olika behoven som finns i hela bredden av funktionsnedsättningar.

¹ Sänkta trösklar – högt i tak, SOU 2012:31

² Respekt för rättigheter, dec 2019.

³ European Disability Forum: Human Rights Report 2019. Utveckling 2008–2018

Samtidigt ser vi nu stora politiska möjligheter att reformera arbetsmarknadspolitiken. Inspirerade av Januariöverenskommelsens 73-punktsprogram, har vi inom rörelsen tagit fram detta egna program med 73 konkreta förslag, samtliga fullt genomförbara utan dröjsmål. Vi vill med detta både peka på omfattningen av utmaningarna, men samtidigt också visa på möjliga lösningar. Från rörelsen sida står vi med uppkavlade armar, beredda att ta ett kraftfullt grepp om problemen. Vi förutsätter att regering, samarbetspartier och riksdag är beredda att göra detsamma.

Funktionsrätt Sverige

Förbundet Unga

Rörelsehindrade

Afasiförbundet

HIV-Sverige

Ångestförbundet ÅSS

Hjärnskadeförbundet

Astma- och Allergiförbundet

Hjärnkraft

Autism- och
Aspergerförbundet

Hjärtebarnsfonden

DHR - Delaktighet,
Handlingskraft, Rörelsefrihet

Huvudvärksförbundet

Diabetesförbundet

Hörselskadades Riksförbund
(HRF)

Dyslexiförbundet

Independent Living Institute

Fabryföreningen i Sverige

Mag- och tarmförbundet

Fibromyalgiförbundet (FF)

Neuro

Förbundet Blödarsjuka i
Sverige

Njurförbundet

Förbundet Sveriges Dövblinda
(FSDB)

Osteoporosförbundet

Parkinsonförbundet

Personskadeförbundet RTP	Riksförbundet HjärtLung
Primär immunbrist organisationen (PIO)	Riksförbundet Sällsynta diagnoser
Psoriasisförbundet	Riksförbundet Grunden
Reumatikerförbundet	Schizofreniförbundet
RG Aktiv rehabilitering	STROKE-riksförbundet
Riksförbundet Attention	Svenska Downföreningen
Riksförbundet Balans	Svenska Epilepsiförbundet (SEF)
Riksförbundet cystisk fibros (RfCF)	Svenska OCD-förbundet
Riksförbundet DHB	Sveriges Dövas Riksförbund
Riksförbundet FUB	Synskadades Riksförbund (SRF)
Riksförbundet för ME- patienter	Tandhälsöförbundet (TF)
Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU)	Unga Allergiker
Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH)	Unga Hörselskadade
	Unga Reumatiker

Akuta åtgärder

Det finns ett antal åtgärder som kan vidtas omedelbart för att inte riskera en förvärrad situation för personer med funktionsnedsättning under den pågående reformeringen av Arbetsförmedlingen.

- **1. Avskaffa begreppet "nedsatt arbetsförmåga" i de arbetsmarknadspolitiska funktionshindersstöden.**
För att ta del av något stöd idag, krävs att du kodas av AF med nedsatt arbetsförmåga. Begreppet har en symbolisk betydelse för lagstiftarens människosyn och grundlägger negativa attityder hos arbetsgivare, arbetsförmedlare och arbetssökande. Sverige har redan 2014 uppmanats av FN:s övervakningskommitté för Funktionsrättskonventionen att ersätta begreppet med ett icke-diskriminerande begrepp.
- **2. Tillsätt en särskild översyn av de arbetsmarknadspolitiska stöden till personer med funktionsnedsättning.**
Vänta inte med översynen av stöden tills AF återrapporterat sina nya uppdrag i regleringsbrevet för 2021⁴. Utfallet av reformeringen av AF är beroende av att även stöden reformeras.
- **3. Anslå tillräckliga medel till Arbetsförmedlingen under den fortsatta reformeringen.**
Både programmedel och förvaltningsanslag måste säkerställa att arbetssökande med funktionsnedsättning får fortsatt stöd innan myndighetsreformeringen är klar. Arbetsförmedlingen signalerar brist på medel i sin budget 2020–2022.⁵
- **4. Säkerställ specialistkompetensen inom AF**
Arbetssökande med funktionsnedsättning måste ha tillgång till specialister med kunskap om olika funktionsnedsättningar. Den specialistkompetens som funnits hittills inom AF får inte minska i omfattning under reformeringen av myndigheten.

⁴ AF:s regleringsbrev 2021, punkterna 7–10 är viktiga uppdrag som rör arbetssökande med funktionsnedsättning.

⁵ AF Budgetunderlag 2020–2022, publ 2019-02-28

- **5. Säkerställ de upphandlade stöden till personer med funktionsnedsättning.**

De arbetslivstjänster som AF redan idag upphandlar från externa aktörer måste kvalitetssäkras under den fortsatta reformeringen. I framtiden kommer det behövas fler kompetenta aktörer, inte färre.

- **6. Effektivisera handläggningen av stöd hos AF**

Ge arbetsförmedlingen i uppdrag att effektivisera handläggningen av stöden. Under senaste året har ledtiderna ökat märkbart. Månaders väntan på beslut är oacceptabelt och gör att potentiella arbetsgivare ger upp och jobbchanser försvinner.

- **7. Utarbeta en riktad och offensiv arbetsmarknads-satsning för personer med funktionsnedsättning i återstarten efter pandemin.**

Säkerställ att pengar öronmärks för personer med funktionsnedsättning i de planer som görs för återstart, både inom EU och nationellt.

- **8. Gör funktionsrättsrörelsen aktivt involverad**

Bjud in en bred representation av olika funktionshindersorganisationer till ett rundabordssamtal om nödvändiga arbetsmarknadsreformer i syfte att organisera en aktiv involvering av rörelsen i det fortsatta reformarbetet. Den breda kunskapen om olika behov och möjliga lösningar finns ingen annanstans.

Ny inriktning för arbetsmarknadspolitiken

Arbetsmarknadspolitiken måste på allvar börja fokusera på den stora del av arbetskraften som lever med en funktionsnedsättning som möter hinder i arbetslivet. Ett inkluderande arbetsliv är en förutsättning för långsiktig social hållbarhet och en förutsättning att uppfylla de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Samhälls-ekonomiskt är det *inte* hållbart att en så stor del av arbetskraftsresursen inte utnyttjas. För den enskilde är vägen till egen försörjning helt avgörande för att kunna leva ett självbestämt liv.

- **9. Utforma stöd utifrån hela mångfalden av funktionsnedsättningar**

Personer med funktionsnedsättningar är ingen homogen grupp. Behoven varierar kraftigt, både utifrån vilken typ av funktionsnedsättning en person har, liksom de individuella egenskaper och förutsättningar varje människa bär på.

Utformningen av stödinsatser och tjänster måste ske utifrån hela bredden av behov.

- **10. Säkerställ att stöden kommer målgruppen till del**

De medel som avsätts i statsbudgeten för arbetsmarknadspolitiska stöd till personer med funktionsnedsättning måste komma målgruppen till del. Andra arbetssökande med andra behov måste få stöd utformade efter just deras behov.

Arbetsförmedlingens förmåga att identifiera vilka arbetssökande som faktiskt har en funktionsnedsättning är ifrågasatt, bl.a. av IFAU.⁶

- **11. Följ stöden på individnivå**

Säkerställ att stöden går att följa på individnivå, för att möjliggöra utvärdering och uppföljning för lärdomar om vad som fungerar och vad som inte gör det. Utan uppföljning av stöden på individnivå går det heller inte att utröna hur stor del av de anslagna medlen som faktiskt kommer de enskilda arbetssökande till del.

⁶ IFAU: Vilka arbetssökande kodas som funktionshindrade av Arbetsförmedlingen, Rapport 2014:22

- **12. Utvärdera varför endast en begränsad del av målgruppen nås av stöden**

Andelen av befolkningen i arbetsför ålder som själva uppger att de har en funktionsnedsättning som påverkar möjligheten till arbete, är tämligen konstant. De senaste tjugo årens statistik visar samma siffra, runt tio procent. Målgruppen ökar med växande befolkning och omfattar idag mer än 600 000 personer, varav närmare hälften saknar jobb.⁷ Men de samlade arbetsmarknadspolitiska stöden för målgruppen når konstant drygt 90 000 personer.

- **13. Utred orsaker till att sysselsättningsgraden inte påverkas av konjunkturläget**

Det finns uppenbara inlåsningar i själva stödsystemen när sysselsättningsgraden inte nämnvärt påverkas av konjunkturläget. Den begränsade statistik som finns tillgänglig visar att sysselsättningsgraden för personer med funktionsnedsättning och "nedsatt arbetsförmåga" varierat marginellt de senaste tjugo åren trots att Sverige genomgått både djupa lågkonjunkturer och perioder av extremt stark arbetsmarknad.

- **14. Konkretisera mål om en sysselsättningsgrad i nivå med övriga befolkningen**

Den politiska ambitionen om full sysselsättning måste omsättas i konkreta, uppföljningsbara mål så att gruppen personer med funktionsnedsättning som helhet når en betydligt högre grad av självförsörjning. Inom vissa grupper är klyftan och utmaningarna större än hos andra. De politiska åtgärderna måste ta höjd för den samhällsutmaningen och styras med konkreta kvantitativa och kvalitativa mål.

- **15. Genomför en konsekvensanalys innan förändringar i LAS – Lagen om anställningsskydd genomförs**

Genomför en konsekvensanalys om hur förändringar i LAS påverkar anställningsviljan hos arbetsgivare gällande personer med funktionsnedsättning, utifrån ett försvagat anställningsskydd för den enskilde arbetstagaren.

⁷ SCB Fördjupad AKU publ 1998–2008 samt årligen 2011–2019.

Funktionsrättskonventionens artikel 27 förpliktigar

Sedan Sverige 2009 tillträdde Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, CRPD, finns ett tydligt åtagande att systematiskt uppfylla de rättigheter som definieras i konventionen, inte minst artikel 27 a till k, som reglerar rätten till arbete.

- **16. Gör viten vid bristande aktiva åtgärder mer kännbara**
Skyddet mot diskriminering av personer med funktionsnedsättning i arbetslivet måste omfatta kännbara ekonomiska konsekvenser för den som diskriminerar. Sanktionsavgifterna mot brister i arbetet med aktiva åtgärder måste bli mer kännbara. En fungerande tillsyn måste komma till stånd för att säkerställa att befintliga sanktioner används såsom de är tänkta. (Förbud diskriminering, artikel 27a, CRPD)
- **17. Utvidga kravet på lönekartläggning.**
Arbetsgivare som uppbär lönestöd för anställda med funktionsnedsättning, måste avkrävas regelbundna lönekartläggningar för att säkerställa att löneutveckling sker rättvist. (Rättvisa arbetsvillkor, artikel 27b, CRPD)
- **18. Inrätta ett funktionshinderombud för arbetsmarknaden**
Gör som på skolans område och inrätta en ombudsfunktion för arbetsmarknaden. Ombudet ska ges mandat att driva utsatta personers rättigheter på arbetsmarknaden i syfte att skapa en praxis som stärker bl.a. rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. (Rättvisa arbetsvillkor, artikel 27b, CRPD)
- **19. Utred hur fackliga rättigheter kan säkerställas de som deltar i daglig verksamhet.**
Säkerställ att personer som deltar i daglig verksamhet och andra sysselsättningsåtgärder omfattas av arbetsmiljölagstiftning och ges möjlighet att ansluta sig fackligt. (Fackliga rättigheter, artikel 27c, CRPD)
- **20. Inför en nationell etableringssamordnare för unga som varken arbetar eller studerar.**
Sysselsättningsnivån hos unga med funktionsnedsättning har kraftigt försämrats de senaste 20 åren. Andelen unga med funktionsnedsättning som står utanför studier eller arbete är

nästan dubbelt så stor som för övriga unga⁸, arbetsmarknads- politiska satsningar på ungdomsarbetslöshet missar utmaningarna för unga med funktionsnedsättning. Förslag om etableringssamordnare lades fram av Samordnaren för unga som varken arbetar eller studerar.⁹ (Rätten till arbets- och yrkesvägledning, artikel 27d, CRPD)

- **21. Genomför återkommande kampanjer**

Attityder spelar roll och en positiv förändring i attityder ger resultat. Ta fram en strategi som motverkar förlegade uppfattningar och förstärka en positiv och informativ bild av personer med funktionsnedsättningar hos allmänheten och arbetsgivare i enlighet med de rekommendationer som Sverige fått från FN:s kommitté för CRPD.¹⁰ (Främja möjligheter till anställning, artikel 27e, CRPD)

- **22. Utforma program för företagsstöd till egenföretagare och kooperatörer med funktionsnedsättning.**

Skapa verksamma och riktade stödformer för att främja näringsverksamhet för personer med funktionsnedsättning. (Främja egenföretagande och utveckling av kooperativ, artikel 27f, CRPD)

- **23. Sätt konkreta mål för anställningar inom offentlig sektor**

Fastställ mål och en nationell handlingsplan som inkluderar statliga, offentliga och offentligt finansierade arbetsgivare, för att uppnå en sysselsättningsgrad för personer med funktionsnedsättning som är i nivå med övriga befolkningens. Målsättningen måste vara att skattefinansierade verksamheter har en personalstyrka som speglar hela befolkningen. (Främja anställningar i offentlig sektor, artikel 27g, CRPD)

- **24. Utveckla stöden till arbetsplatser**

Utveckla konsultativa tjänster med uppdrag att ge offentliga och privata arbetsgivare råd och stöd i frågor som rör anställda med funktionsnedsättning. Dagens arbetsmarknads- politiska stöd som är riktade till de arbetssökande måste kombineras med kraftigt utvecklade stöd till arbetsplatser.

⁸ Utvärdering av strategin för unga som varken arbetar eller studerar, Statskontoret, 2019

⁹ Vårt gemensamma ansvar för unga som varken arbetar eller studerar, SOU 2018:11

¹⁰ Rekommendation nr 22 och 24, FN:s första åiterrapport till Sverige 2014.

(Främja anställningar i offentlig sektor och privat sektor, artiklar 27g och 27h, CRPD)

- **25. Förstärk insatser för Supported employment**
Utveckla fler stödfunktioner som bygger på metodiken "Supported employment". Ge personer med funktionsnedsättning möjlighet till en mer sammanhållen coachning genom hela processen för att hitta ett jobb som fungerar. Stödet behöver också vara långsiktigt i syfte att jobbet ska behållas. (Främja anställningar i offentlig sektor och privat sektor, artiklar 27 g och 27h, CRPD)
- **26. Främja tillgängliga ansökningsprocesser**
Många arbetsgivare använder idag webbverktyg i sin rekrytering, både vid registrering av ansökningar och för att göra tester med sökande som går vidare till nästa steg i processen. När verktygen är otillgängliga, riskerar de att utestänga personer med funktionsnedsättning. (Främja anställningar i offentlig sektor och privat sektor, artiklar 27 g och 27h, CRPD)
- **27. Säkerställ rätten till skäliga anpassningar i svensk arbetsrätt**
Svensk lagstiftning behöver skärpas för att uppfylla åtaganden enligt Funktionsrättskonventionen om den enskildes rätt till skäliga anpassningar ("reasonable accommodation"), för att få sina behov tillgodosedda. (Säkerställ skäliga anpassningar, artikel 27i, CRPD)
- **28. Förstärk stödet till arbetshjälpmedel**
Tillgång till välfungerande arbetshjälpmedel är för många med en funktionsnedsättning en förutsättning för att behålla ett fotfäste på arbetsmarknaden. Idag brister möjligheterna till sådant stöd. Exempelvis nekar Försäkringskassan hörsel-skadade hjälpmedel med motiveringen att de behöver stöd också på fritiden. I andra fall nekas sökande hjälpmedel eftersom de anses för dyra. Regeringen behöver omgående ändra i Förordning 1991:1046 så att arbetshjälpmedel snabbt och smidigt ges till den som behöver dem för att kunna försörja sig genom eget arbete. (Säkerställ skäliga anpassningar, artikel 27i, CRPD)

- **29. Ge AF ett samlat ansvar för arbetshjälpmedel**
 Ansvaret för arbetshjälpmedel är idag uppdelat mellan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Det leder till krångel, splittrad kompetens och att personer som behöver stöd ibland bollas mellan myndigheterna. På sikt är det rimligt att allt arbetsinriktat stöd för personer med funktionsnedsättning sköts av Arbetsförmedlingen, inklusive ett samlat ansvar för arbetshjälpmedel. (Säkerställ skäliga anpassningar, artikel 27i, CRPD)
- **30. Säkerställ rätten till tolktjänst i arbetslivet**
 Säkerställ rätten till tolktjänst i arbetslivet för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet, genom att staten tar ansvar för finansieringen. Arbetsgivare har ett långtgående ansvar för sina anställda och för arbetsmiljön på arbetsplatsen, men kan inte ha ansvar för finansieringen av tolktjänst. Dagens regelverk innebär att arbetsgivare får oskäliga kostnader, att tolkanvändare exkluderas från stora delar av arbetsmarknaden och att sekundära tolkanvändare som kollegor och chefer går miste om kompetens och kunskap. På sikt bör en rättighetslag för tolktjänst införas. (Säkerställ skäliga anpassningar, artikel 27i, CRPD)
- **31. Förstärk rätten till individuellt stöd, inklusive personlig assistans**
 Förstärkt den enskildes rätt till individstyrt stöd i arbetslivet, inklusive personlig assistans för alla assistansbehövande, som ett medel för att ge förutsättningar för alla att kunna leva ett självbestämt liv i samhällsgemenskapen där arbete är en central del. (Säkerställ skäliga anpassningar, artikel 27i, CRPD)
- **32. Förstärk stödet att behålla jobbet vid förvärvad funktionsnedsättning**
 Idag har Arbetsförmedlingen inte i uppdrag att ge råd och stöd till den som redan har ett arbete och utvecklar en funktionsnedsättning. Försäkringskassan agerar först om personen blir sjukskriven. Detta försämrar möjligheterna för personer med en framskridande funktionsnedsättning att behålla sitt arbete och få anpassningar i tid. Ge Arbetsförmedlingen i uppdrag att ge stöd både åt dessa individer och

deras arbetsgivare. (Säkerställ skäliga anpassningar, artikel 27i, CRPD)

- **33. Motverka inlåsnings i skyddade verksamheter**
Skyddade anställningar inom skyddat arbete hos offentlig arbetsgivare (OSA) och Samhall måste reserveras till de som har de allra största behoven. Idag sker en inlåsnings av personer med behov av andra typer av stöd, vilket också försvagar stöden till dem med de allra största behoven. (Främja arbetserfarenhet på den öppna arbetsmarknaden, artikel 27j, CRPD)
- **34. Kartlägg övergångar till arbete från Daglig verksamhet**
Genomför en kartläggning av vilka hinder som finns för kommunerna att årligen pröva möjligheten till arbete eller praktikplats för personer med daglig verksamhet enligt LSS. I dagsläget finns dessa rutiner i endast 14% av kommunerna.¹¹ (Främja arbetserfarenhet på den öppna arbetsmarknaden, artikel 27j, CRPD)
- **35. Utred ökningen i Daglig verksamhet**
Tillsätt en utredning för att utvärdera varför det varit en sådan kraftig ökning av antalet personer i daglig verksamhet under de senaste tio åren¹² samt hur en utveckling kan stödjas med åtgärder som ger fler unga stöd att komma till den öppna arbetsmarknaden. (Främja arbetserfarenhet på den öppna arbetsmarknaden, artikel 27j, CRPD)
- **36. Analysera brister i samverkan**
Genomför en analys av varför så få kommuner (knappt 15 procent¹³) har samverkansöverenskommelser mellan LSS-verksamheter och Försäkringskassan samt Arbetsförmedlingen. (Främja arbetserfarenhet på den öppna arbetsmarknaden, artikel 27j, CRPD)

¹¹ Socialstyrelsen: Lägesrapport 2019, Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning

¹² Socialstyrelsen: Lägesrapport 2019, Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning

¹³ Socialstyrelsen: Lägesrapport 2019, Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning

- **37. Främja yrkesinriktad rehabilitering genom särskilda kunskapscentra**

Säkerställ att Sverige lever upp till International Labor Organisation (ILO) konvention 159 som tydligt anger att rehabiliteringen ska öka möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att få arbete på den reguljära arbetsmarknaden.¹⁴ Bilda kunskapscentra för att utveckla den arbetsinriktade rehabiliteringen för grupper som har specifika behov och förutsättningar på arbetsmarknaden.

(Främja yrkesinriktad rehabilitering, artikel 27k, CRPD)

¹⁴ Prop. 1983/84:139, Sveriges tillträdande av ILO-konvention 159.

Universell utformning för hållbar utveckling

Universell utformning innebär sådan utformning av produkter, miljöer, program och tjänster att de ska kunna användas av alla i största möjliga utsträckning, utan behov av anpassning eller specialutformning.¹⁵ Det handlar helt enkelt om att göra rätt från början i planeringen av samhällets utformning. Alla perspektiv av den mänskliga mångfalden måste inkluderas för att bredden av behov ska kunna tillgodoses. Det handlar inte om *en* lösning för allas behov, utan om diversifierade lösningar för att möta olika behov på ett likvärdigt sätt. Universell utformning är en central fråga i genomförandet av Agenda 2030 för långsiktig hållbarhet. I befintliga miljöer måste hinder för tillgänglighet fortfarande identifieras och undanröjas. Samtidigt måste också individuella anpassningar säkerställas. Hur universell utformning, tillgänglighet och skäliga anpassningar ska uttolkas och tillämpas har förtydligats av FN-kommittén i Allmän kommentar nr 2.¹⁶

- **38. Säkerställ universell utformning i styrningen**

Säkerställ universell utformning inom arbetsmarknadspolitiken av allt nytt som utvecklas. Inga offentliga medel ska användas för att skapa nya hinder. Offentligt finansierade investeringar i infrastruktur, fastigheter, offentliga tjänster med mera måste göras tillgängliga för alla. Likaså behöver offentliga stöd och bidrag ställa krav på tillgänglighet i mottagarens verksamhet.

- **39. Förstärk tillgängligheten inom arbetslivet**

Förstärk lagar, regelverk och standarder för alla former av tillgänglighet inom arbetslivsområdet. De skall-krav som följer av EU:s direktiv måste säkerställas även i Sverige. Ansvariga myndigheter måste tydligare informera och följa upp att EU-gemensamma regelverk efterlevs.

- **40. Inrätta ett råd för inkluderande digitalisering inom arbetslivet**

Tillgängliga digitala system öppnar möjligheter för fler personer med funktionsnedsättningar att delta i arbetslivet,

¹⁵ CRPD, Artikel 2

¹⁶ FN-kommitténs Allmänna kommentar nr 2

bristande tillgänglighet leder till utestängning. EU:s webbtillgänglighetsdirektiv måste efterlevas som minimikrav. Inrätta ett råd för digital tillgänglighet med uppgift att lägga förslag som främjar inkluderande digitala lösningar och ökar möjligheterna för personer med funktionsnedsättningar inom högre utbildning och på arbetsmarknaden.

- **41. Stötta samskapande standardisering**

Säkerställ rutiner för såväl myndigheters och funktionshinderorganisationers medverkan i standardiseringsprocesser, inklusive finansiering som möjliggör organisationernas medverkan.

- **42. Höj ambitionen i offentlig upphandling**

Utveckla kompetens, stöd och uppföljning av bindande krav på tillgänglighet i offentlig upphandling så att tillgänglighet inkluderas systematiskt i alla upphandlingsavtal och underleverantörskedjor.

Kunskap är avgörande för politiska beslut

Kunskapsläget inom fältet arbetsmarknadspolitik och funktionshinder är starkt eftersatt. Grunddata och statistik saknas inom breda områden. Forskning och utveckling halkar efter våra grannländer. Flera av de metoder som används av Arbetsförmedlingen saknar evidensgrund¹⁷. Praxis för uppföljning, utveckling och lärande inom svensk offentlig förvaltning är mycket svag jämfört med praxis i andra jämförbara länder. Samtidigt tas inte resultat från studier som faktiskt finns tillvara i tillräcklig utsträckning, exempelvis Effektutvärderingen som genomförts av Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen.

- **43. Genomför en bred analys av befintlig statistik.**

Det behövs en sammanhållen kartläggning av vilken statistik som finns att tillgå idag, i syfte att identifiera vilka kunskapsluckor som råder.

- **44. Lägg till parametern funktionsnedsättning i de stora befolkningsundersökningarna.**

I redan existerande insamlingarna av data som kartlägger bland annat kön, ålder, utländsk härkomst, vore det enkelt att tillföra "funktionsnedsättning" som parameter. Exempelvis i de reguljära arbetskraftsundersökningarna, AKU.

- **45. Fördjupade studier krävs för helhetsbild**

SCB:s årliga fördjupade arbetskraftsundersökning (AKU) gällande personer med funktionsnedsättning har sedan 2011 tappat kraftigt i kvalitet av flera orsaker, bland annat förändrade metoder hos SCB för datainhämtning. Idag ger de inga statistiskt säkerställda resultat. Återgå till den metodik som användes före 2011.

- **46. Utveckla metoder för målgruppsanpassad datainhämtning**

För inhämtning av relevanta data hos många personer med funktionsnedsättning, krävs inhämtningsmetoder som är anpassade efter målgruppen. Bland personer med funktionsnedsättning finns flera grupper som av olika anledning inte kan delta i de undersökningar som genomförs idag.

¹⁷ Funkautredningen betänkande Sänkta trösklar – högt i tak, SOU 2012:31

- **47. Forskningsprogram för metodutvärdering**
Initiera en ambitiös och sammanhållen forskningsinsatsning med fokus på arbetsmarknadsinsatser för personer med funktionsnedsättning, i syfte att identifiera framgångsrika och evidensbaserade metoder och arbetsätt hos arbetsförmedling och aktörer som utför arbetslivstjänster. Enligt Arbetsmarknadsutskottet rapport från 2017¹⁸ är kunskap om effekter av olika arbetsmarknadspolitiska insatser för personer med funktionsnedsättningar med nedsatt arbetsförmåga mycket begränsat.
- **48. Samla internationell kunskap**
Uppdra åt lämpligt lärosäte att koordinera forskning inom fältet arbetsmarknadsstöd till personer med funktionsnedsättning, med tydligt uppdrag att bevaka och samla in erfarenheter från internationell forskning.

¹⁸ Vägen till arbete för unga med funktionsnedsättning, Riksdagen 2017

Vikten av intersektionella perspektiv

Kunskapen om hur exempelvis kön, ålder, etnicitet med mera påverkar i kombination med funktionsnedsättning, är bristande och saknar ofta helt analys. Den politiska styrningen i prioritering av arbetslöshet hos unga och utrikesfödda, missar ofta faktorn av funktionshinder som i stor utsträckning utgör utmaningarna i de grupperna. Om helhetsbilden är otillräcklig, så blir också insatserna bristfälliga.

- **49. Genomför förslagen från Kommissionen för jämställda livsinkomster**

De arbetsmarknadspolitiska insatserna för personer med funktionsnedsättning uppvisar stora och omotiverade skillnader mellan kvinnor och män, i vissa delar större än i andra arbetsmarknadspolitiska stöd riktade till befolkningen i stort. Exempelvis tar 70% män och 30% kvinnor del av stödet offentligt skyddat arbete, OSA,¹⁹ och 43% av kvinnorna jämfört med 30% av männen upplever diskriminering.²⁰ Kommissionen för jämställda livsinkomster har tagit fram en särskild promemoria om detta med analys och konkreta förslag.²¹

- **50. Tillgängliggör yrkesintroduktionsutbildningarna**

Ta fram en handlingsplan för att öka andelen personer med funktionsnedsättning som deltar i stödprogrammet för yrkesintroduktionsanställningar som infördes 2014 med syfte att stimulera till yrkesintroduktionsanställningar för ungdomar 15–24 år, nyanlända och långtidsarbetslösa. Arbetsförmedlingens statistik visar att försvinnande få personer med funktionsnedsättning tog del av denna insats.

¹⁹ Budgetproposition Prop. 2020/2021:01, Utgiftsområde 14, sid 29.

²⁰ SCB Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2019

²¹ Delredovisning av Kommissionen för jämställda livsinkomster, Komm2021/00077/A 2020:01-1, januari 2021

- **51. Öka deltagandet av unga med funktionsnedsättning i "jobbgarantin för ungdomar"**

Arbetsförmedlingens återrapportering för 2019 visar att mindre än en femtedel av deltagare i denna satsning hade någon form av funktionsnedsättning, trots att denna grupp har en mycket högre risk att bli långvarigt arbetslösa, i synnerhet när arbetsmarknaden förändras dramatiskt.

- **52. Säkerställ praktik i högre utbildning**

Studierande med funktionsnedsättning måste ges likvärdiga möjligheter som andra att genomgå praktik/verksamhetsförlagd utbildning, som en del i sina högskolestudier. Den som behöver individuellt stöd för att praktik ska fungera, måste garanteras detta. Lärosätet som anordnar utbildningen måste vara ansvarigt för sådant stöd. Finansiering bör ske via statligt anslag.

- **53. Förstärk Arbetsförmedlingens uppdrag om övergång från skola till arbete**

Förstärk Arbetsförmedlingens uppdrag i sin instruktion ett särskilt ansvar gällande unga med funktionsnedsättning, att särskilt samverka med skolan för att underlätta övergången från skola till arbete, och med Försäkringskassan för att öka möjligheterna till egen försörjning.²²

- **54. Kunskapsatsning på studie- och yrkesvägledare**

Unga med funktionsnedsättning får idag alltför ofta otillräckligt stöd från studie och yrkesvägledare, SYV, för att hitta sin väg till arbete och försörjning. Ge ett lärosäte i uppgift att starta en fördjupningskurs för studie och yrkesvägledare, som ger särskild Kunskap om utbildnings- och arbetsmöjligheter för personer med olika funktionsnedsättningar.

- **55. Ge folkbildningen en utökad roll i arbetsmarknads-politiska utbildningar**

Folkbildningen har i många fall väl fungerande utbildningar för personer med funktionsnedsättning. Genomför nödvändiga förändringar i berörda förordningar som möjliggör en

²² Förordning (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen, 15 §

utökning av folkbildningens roll i arbetsmarknadspolitiska satsningar riktade till personer med funktionsnedsättning.

- **56. Ta fram en riktad handlingsplan för äldre arbetslösa med funktionsnedsättning**
Arbetsförmedlingens rapport från 2018 ²³ visar att inom gruppen personer med funktionsnedsättning i åldern 55 – 64 år, hade 66,9% varit arbetslös i över ett år, vilket visar på bristen på effektiva metoder för att motverka långtidsarbetslöshet för denna grupp. I sin färskaste rapport ²⁴, påpekar Riksrevisionen att det saknas fördjupade analyser av grupperna som befinner sig längre från arbetsmarknaden, där man särskilt tittar på äldre personer inom dessa grupper.
- **57. Harmonisera åldersgränserna för ålderspension och arbetsmarknadspolitiska stöd**
Inför en automatisk harmonisering mellan höjningen av pensionsålder och åldersgränserna för de arbetsmarknadspolitiska stöden och reglerna i sjukförsäkringen, så att personer med funktionsnedsättning följer med i den utveckling som sker för övriga arbetstagare.
- **58. Tvinga inte folk till deltidspension i förtid**
Möjliggör för äldre personer med funktionsnedsättning att fortsätta jobba deltid och vara deltidssjukskrivna, i stället för att tvingas ta ut ålderspension i förtid.
- **59. Utrikesfödda med funktionsnedsättning**
Säkerställ att arbetssökande med behov av stöd både för funktionsnedsättning och för stöd i svenska språket, får adekvat stöd för alla sina behov. Individuella anpassningar av arbetsmarknadspolitiska stöd behöver täcka in olika behov.
- **60. Förstärk etableringen för nyanlända med funktionsnedsättning**
Idag finns svårigheter för nyanlända med funktionsnedsättning att klara etableringen och risken är att personer fastnar och hamnar i permanent utanförskap. Skapa därför en modell där SFI kombineras med rehabiliterande insatser och förstärkt studie- och yrkesvägledning. Ge folkhögskolor eller

²³ Äldres arbetsmarknadssituation, Arbetsförmedlingen 2018-05-16

²⁴ Arbetssökande över 55 år - regeringens och Arbetsförmedlingens styrning och prioriteringar, RIR 2021:6

andra utbildningsanordnare i uppdrag att utforma modeller för sådana kombinerade insatser för specifika grupper. Migrationsverket måste öka sin kompetens om olika funktionsnedsättningar och vad de skapar för hinder.

- **61. Följ upp personer med funktionsnedsättning i Etableringsprogrammet**

Redovisa hur många personer med funktionsnedsättning som deltog i Etableringsprogrammet som har gått vidare till arbete eller studier efter avslutad etablering samt hur många som är fortsatt inskrivna hos Arbetsförmedlingen eller har lämnat arbetsmarknaden. Etableringstiden på två år behöver förlängas vid behov för migranter med funktionsnedsättning.

Dagens arbetsmarknadspolitiska stöd

Arbetsförmedlingen har ett antal stöd till sitt förfogande för arbets sökande med funktionsnedsättning. Förutom att vi ser ett stort behov av att göra en översyn av de arbetsmarknadspolitiska stöden som helhet, finns utvecklingsbehov i varje enskild stödform som tillämpas idag.

- **62. Reformera lönebidraget**

Reformera lönebidraget så det blir ett mer effektivt stöd för den enskilde att själv kunna konkurrera på arbetsmarknaden. Det ekonomiska stödet till arbetsgivaren måste baseras på faktiska merkostnader, inte på en bedömd, tämligen fiktiv "nedsatt arbetsförmåga" hos den anställde. Säkerställ att de olika formerna för lönebidrag (för anställning, för utveckling, för trygghet) tillämpas utifrån den enskildes behov. Den som förvärvar en funktionsnedsättning måste få möjlighet till lönebidrag hos sin nuvarande arbetsgivare. Även egenföretagare måste kunna beviljas lönebidrag.

- **63. Höj lönebidragstaket**

Höj lönebidragstaket och koppla det till index som följer den allmänna löneutvecklingen. Flera utredningar har visat att personer anställda med lönebidrag ofta halkar efter i löne- och kompetensutveckling jämfört med sina arbetskollegor.

- **64. Säkerställ Samhalls ursprungliga uppdrag**

Ändra ägardirektiven till Samhall, så att det ursprungliga uppdraget ("grindvakten mot förtidspension") förstärks och den ursprungliga målgruppen får adekvat arbetslivsinriktad rehabilitering.

- **65. Förstärk lönebidrag för trygghet så andra arbetsgivare kan åta sig samma målgrupp som Samhalls ursprungliga**

Lönebidraget för trygghet infördes efter den så kallade Samhallutredningen, som föreslog att andra arbetsgivare ska ges samma ekonomiska förutsättningar som Samhall att åta sig ett arbetsrehabiliterande uppdrag för personer med funktionsnedsättning som står allra längst från arbetsmarknaden.²⁵

²⁵ Inte bara Samhall, SOU 2003:56

- **66. Se över Offentligt skyddad anställning, OSA**
Se över stödet Offentligt skyddad anställning, OSA. Granska orsaken till den kraftiga snedfördelningen mellan kvinnor och män (30 resp 70 procent ²⁶) och utred om stödet kan utvecklas för att stimulera fler anställningar i offentlig sektor än de 2200 personer som tar del av OSA idag.
- **67. Utveckla Särskilt stöd till näringsverksamhet**
Säkerställ att stödet kan kombineras med övriga funktionshinderstöd, exempelvis Personligt biträde, så att den enskildes behov kan tillgodoses av relevant stödinsats.
- **68. Personligt biträde**
Genomför en konsekvensanalys av den kraftiga minskningen i antal personer med funktionsnedsättning som beviljas stöd av personligt biträde ²⁷, trots att stödet är en mycket efterfrågad insats.
- **69. Utvidga SIUS och förläng tiden för stöd**
Utvidga insatsen Särskild stödperson för introduktions- och uppföljningsstöd att omfatta fler arbetssökande. Det är särskilt angeläget att utöka antalet befattningshavare med kunskaper om specifika funktionsnedsättningar samt att förlänga tiden för stödet efter att en person fått anställning.
- **70. Låt fler ta del av stöden!**
Utred orsaken till – och konsekvenserna av – den stora minskningen av antalet stödinsatser riktade till personer med funktionsnedsättning under de senaste fem åren och de omotiverade könsskillnaderna i stöden.²⁸ (Arbetshjälpmedel, Personligt biträde, Särskild stödperson för introduktion och uppföljning (SIUS), Särskilt stöd till start av näringsverksamhet)

²⁶ Budgetproposition Prop. 2020/21:1 Utgiftsområde 14, sid 29

²⁷ Arbetsförmedlingens återsrapportering 2019

²⁸ Budgetproposition Prop. 2020/21:1 Utgiftsområde 14, sid 30

Civilsamhällets arbetsmarknadspolitiska roll

Mycket av den svenska arbetsmarknadspolitiken och de arbetsmarknadspolitiska insatserna riktas till näringslivet och offentlig sektor. I internationell jämförelse spelar det svenska civilsamhället en blygsam roll inom arbetsmarknadspolitiken, vilket naturligtvis hänger ihop med politikens inriktning och stödets utformning. Inom det ideella föreningslivet, inom Kooperationen, bland sociala företag och stiftelser finns mycket av den innovationskraft som arbetsmarknadspolitiken behöver. Möjligheterna att hitta nya lösningar och bättre individanpassningar har en stor potential om civilsamhället mer strategiskt skulle stödjas i politikutvecklingen.

- **71. Utveckla en nationell strategi för civilsamhällets roll inom arbetsmarknadspolitiken**
Ta lärdom av våra nordiska grannländer och andra internationella erfarenheter för att ge civilsamhället en större strategisk roll i utvecklingen av den framtida svenska arbetsmarknaden. Utveckla en sammanhållen strategi för stöd och utveckling som inkluderar ett funktionshinderperspektiv.
- **72. Utveckla arbetsgivarstöd till ideella föreningar**
Det ideella föreningslivet skulle kunna ta ett betydligt större arbetsmarknadspolitiskt ansvar om de gavs ekonomiska förutsättningar och kompetensstöd att utvecklas som arbetsgivare. Föreningslivet och den svenska folkrörelsen har en unikt stark tradition och bidrar till stor samhällsnytta. Den nyttan skulle kunna växlas upp även inom arbetsmarknaden.
- **73. Förstärk förutsättningarna för arbetsintegrerande sociala företag**
Förstärk stödstrukturen, bland annat tillgången till lån, för dessa företag som har en viktig roll både för arbete och självbestämmande (empowerment) för personer som står långt från arbetsmarknaden.